

№ СМ/Рес(2007)14[1] (Прийнято Комітетом Міністрів 1- жовтня на 1006-му засіданні заступників Міністрів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_937 **8.** Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. // Права людини (основні міжнародно-правові документи): Зб. док. / Упоряд. Ю.К. Качуренко. – К.: Наукова думка, 1989. – С.13. **9.** Міжнародний пакт про громадські і політичні права від 16 грудня 1966р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043 **10.** Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 **11.** Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 // ВВР України. – 2012. – № 19-20. – Ст. 179. **12.** Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р. // ВВР України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.

УДК 342.5

В. О. АНТОНОВ

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розглянуто методологічні аспекти дослідження принципів системи забезпечення національної безпеки України. Обґрунтовується, що саме принципи виступають центральним поняттям, основоположною ідеєю, що пронизує весь зміст методології та субординує його.

Ключові слова: методологія, принципи, система забезпечення, національна безпека, поняття, зміст.

Антонов В.А. Методология исследования принципов системы обеспечения национальной безопасности Украины

Рассмотрены методологические аспекты исследования принципов системы обеспечения национальной безопасности Украины. Обосновывается, что сами принципы выступают центральным понятием, основополагающей идеей, которая пронизывает все содержание методологии и координирует его.

Ключевые слова: методология, принципы, система обеспечения, национальная безопасность, понятия, содержание.

Antonov Vladimir. Methodology of the study of principles of national security of Ukraine

The methodological aspects of the study of principles of national security of Ukraine are researched. It is substantiated that principles are namely the central notion, the fundamental idea that permeates the entire contents of the methodology and subordinate it.

Key words: methodology, principles, system of security, national security, notion, content.

В процесі пізнання дійсності знання, як свідчать сучасні дослідження, можуть підводитися під деякі більш загальні знання, які називаються принципом, в результаті чого відбувається коригування досліджуваних знань, теоретична систематизація, або синтез-діалектичний висновок особливого роду¹. У будь-якому випадку принцип накладається на знання, що опинилося у галузі його притяжіння і,

---

© **АНТОНОВ Володимир Олександрович** – кандидат філософських наук, доцент, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

так би мовити, розчиняється у них таким чином, що у результаті виникає нова упорядкована спрямованість у розвитку теоретичних систем або нове діалектично синтезоване знання. Все це обумовлює особливість принципу, як особливого гносеологічного феномену.

В процесі дослідження тих чи інших проблем системи забезпечення національної безпеки, однією з найбільш актуальних постає питання правильного співвідношення теоретичного і емпіричного рівнів аналізу, їх інтерпретація з метою отримання нового узагальнюючого знання стосовно предмету системи забезпечення національної безпеки.

З метою розв'язання проблем, пов'язаних із зміцненням системи забезпечення національної безпеки, необхідно використовувати в першу чергу, на наш погляд, і відповідну систему конкретних методологічних принципів дослідження. Саме принципи можуть бути використані в процесі пізнання усіх предметних сторін усієї сукупності державних органів (законодавчої, виконавчої та судової влади), громадських організацій, посадових осіб та окремих громадян, об'єднаних єдиними цілями та завданнями щодо захисту національних інтересів, які здійснюють узгоджену діяльність у межах чинного законодавства України.

Слід зазначити, що виходячи з позицій діалектичного матеріалізму, використовуючи, зокрема, діалектичний метод наукового пізнання, слід мати на увазі той аспект, де йдеться мова безпосередньо не про природні процеси, що плінуть незалежно від волі і свідомості людини, а мова йде про людську діяльність, яка характеризується застосуванням – усвідомленим, неусвідомленим або частково усвідомленим сприйняттям – відомих засобів і прийомів, розкриття сутності яких має не тільки вузько наукове, але і важливе соціально-культурне значення.

Важливо підкреслити, що методологія виступаючи у якості «самопізнання» науки не у всіх випадках являється філософською, і тому не усякий методологічний аналіз науки співпадає з її філософським аналізом². Філософська проблематика виникає лише на відповідному теоретичному рівні методологічного аналізу, коли на порядок денний ставиться питання щодо розв'язання корінних філософських проблем відношення суб'єкта і об'єкта, форм знання до зовнішнього об'єктивного світу. Вирішення методологічних проблем науки опиняється в самій безпосередній залежності від основної філософської позиції, впливаючись або в кантівську «критику розуму», фіхтевське «науковчення», «вчення про логічні основи науки» неокантиціанців, або методологію марксизму.

Методологію в цілому можна охарактеризувати, як систему певних наукових теорій, керівних принципів, знарядь та засобів здійснення наукового аналізу в процесі дослідження тих чи інших проблем³. Аналізуючи цей аспект, слід відзначити, що у змісті самої методології особливе місце посідають керівні принципи. Саме принципи виступають центральним поняттям, основоположною ідеєю, що пронизує весь зміст методології та субординує його. У межах теоретичного пізнання, принципи означають вимогу розгортання самого змісту методології у певну систему, де всі її положення логічно пов'язані між собою і впливають певним чином одне з одного. Будь-яка теоретична система у якості методології ґрунтується на принципах, пов'язаних між собою.

Принципи (від лат. *principiinni* – начало, основа) – першопочаток, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки⁴. У простому мовному тлумаченні принцип представляє собою звичайне висловлювання, в структурі якого не має і натяку на гносеологічні функції, які він виконує у процесі пізнання. І

принципом певне знання виступає лише в залежності від способу своєї імплементації в пізнавальний процес, від ролі в якій воно виступає по відношенню до інших знань.

В сучасній науковій методології марксизму міститься чітко сформульоване діалектико-матеріалістичне розуміння принципів. Слід зазначити, що у найбільш загальних рисах воно знайшло своє відображення у наступному: а) виведення принципів із матеріальної субстанції дійсності, а не із мислення; вони істинні лише настільки, наскільки відповідають природі та історії; б) принципи не вихідний пункт дослідження, а його завершальний результат. Іншими словами, вони так би мовити, імплементують у свій зміст висновки наукового пізнання, котрі стали результатом діалектичного розвитку теорії та підтвердження на практиці.

Важливо зазначити і те, що методологія сьогодні виступає особливою галуззю теоретичних знань. На цей важливий для науки та пізнання аспект звертали свою увагу відомі радянські вчені (Б.М. Кедров, Л.В. Копнін, Т. Котарбинський, В. Добріянов, Н. Стефанов, В.О. Лекторський, В.С. Швирев та ін.), які прийшли до висновку, що сучасна наукова методологія створює систему принципів декількох рівнів, кожний з яких включає у свій зміст сукупність принципів певного ступеня узагальнення.

Так, наприклад, Т. Котарбинський поділяє методологію на загальну і спеціальну, виокремлюючи у ній епістемологію, яка вивчає науку як таку або окремі науки⁵. Інший вчений М. Стефанов вважає за доцільне виділяти три рівні методології: загальну, приватну, власну⁶. Досить цікаве бачення цієї проблематики ми спостерігаємо у дослідженнях В.С. Добріянова, який розглядаючи методологію і зокрема її структуру, виділяє чотири рівні методологічних принципів⁷. Не вдаючись у поглиблений аналіз вищезазначених рівнів методологічних принципів, необхідно лише зазначити те, що запропоновані системи тих чи інших рівнів, носять суто описовий характер та не претендують на виявлення їх динаміки. І по своїй суті, зазначені рівні методологічних принципів відображають лише статику методології. Між тим, слід зазначити, що у процесі пізнання практики між тими чи іншими рівнями принципів встановлюються рухливі, динамічні зв'язки: загально філософські, загальнонаукові, спеціальні принципи, які взаємодіють між собою.

Саме виходячи із такого сприйняття методології, необхідно, на наш погляд, і розглядати основні принципи системи забезпечення національної безпеки України. Аналізуючи цей аспект, слід відзначити, що в сучасних наукових дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, ця проблема не отримала свого належного висвітлення. Так, в дослідженнях українських вчених Г.П. Ситника, В.М. Олуйка, М.П. Вовринчука, незначна увага приділяється лише окремими фрагментами цієї важливої та актуальної проблематики. Зокрема, аналізуючи принципи, функції та критерії ефективності державного управління національною безпекою, вчені на підставі аналізу основних положень чинного законодавства і значної кількості наукової літератури формують низку принципів, реалізація яких на практиці виступає необхідною умовою забезпечення національної безпеки України. Поряд із цим, також зазначається, що дослідження принципів організації та функціонування державного управління національною безпекою має стати темою окремого і досить значного дослідження⁸. Беручи до уваги вище зазначене, є підстави стверджувати, що зазначені нами автори не запропонували певної систематизації принципів організації та функціонування державно-

го управління національною безпекою України. Саме відсутність методологічного підґрунтя у дослідженні цієї проблематики фактично призводить до певних складнощів в процесі систематизації зазначених принципів.

Інший відомий український вчений В.А. Ліпкан, досліджуючи теоретичні основи та елементи національної безпеки України також приділяє певну увагу принципам побудови та функціонування системи забезпечення національної безпеки. Зазначений автор, аналізуючи цей аспект звертає увагу на те, що побудова системи забезпечення національної безпеки має відбуватись на науковій основі, згідно з основоположними початками її функціонування, а тому слід вести мову про необхідність окреслення принципів такої побудови⁹. Поряд із цим, вчений веде мову і про використання принципів забезпечення функціонування системи забезпечення національної безпеки¹⁰.

Піддаючи науковому аналізу ці бачення українського вченого, слід зазначити, що у першому та другому випадках наголос робиться в основному не на систематизацію самих принципів, а лише на їх перелік та неповну характеристику, що ще раз засвідчує про відсутність у підходах відповідної методології.

Аналогічне сприйняття принципів ми спостерігаємо у дослідженні українських вчених О. Дзьобаня та О. Сосніна. Зокрема, вчені, аналізуючи методологічне підґрунтя національної безпеки України, звертають увагу в основному на системний підхід, де виокремлюють низку певних принципів, які на їхній погляд, певним чином дублюють, доповнюють основні принципи, інші мають більше вузьку, специфічну спрямованість і сферу застосування¹¹.

Досить відомий російський вчений А.В. Возженіков, розглядаючи методологію комплексного дослідження національної безпеки зазначає, що для вирішення проблем щодо зміцнення національної безпеки необхідно використовувати конкретні методологічні принципи дослідження, які можуть бути використані при пізнанні усіх предметних сторін об'єкта – суспільно-політичних процесів, які відображають розвиток і стан національної безпеки¹².

Російський вчений також вважає, що системний підхід, як один із принципів методології сучасних соціальних досліджень, надає можливість дослідникам проблематики національної безпеки реалізувати в процесі самого дослідження діалектичний метод. В подальшому своєму дослідженні зазначений автор здійснює аналіз відповідних принципів, які, на його погляд, деталізують та розвивають ті чи інші положення діалектичного методу.

Таким чином, проведений нами науковий аналіз різних точок зору як російських, так і українських вчених щодо визначення та класифікації принципів системи забезпечення національної безпеки дає певні підстави стверджувати, що у цих баченнях немає особливих розбіжностей на сам предмет дослідження. Більше того, як російські, такі українські вчені вважають, що саме системний підхід як один із принципів методології соціальних досліджень надає можливість встановити діалектичний зв'язок між чинниками, що детермінують безпеку особистості, суспільства і держави та виявити ступінь їхньої сталості та мінливості під впливом соціальної дійсності.

1. Демин В.Н. Принципы материалистической диалектики в научном познании / Демин В.Н. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1979. – С. 20. 2. Лекторский В.А. Методологический анализ науки (типы и уровни) / В.А. Лекторский, В.С. Швырев // Философия, методология, наука. – М., 1972. – С. 13. 3. *Філософський енциклопедичний словник*. – К.:

Абрис, 2002. – С. 138. **4.** Стефанов Н. Теория и метод в общественных науках / Стефанов Н. – М., 1967. – С. 519. **5.** Котарбинський Т. Избранные произведения / Котарбинський Т. – М., 1963. – С. 610. **6.** Стефанов Н. Цит. работа. – С. 160. **7.** Добриянов В.С. Методологические проблемы теоретического и исторического познания / Добриянов В.С. – М., 1969. – С. 204-206. **8.** Ситник Г.П. Національна безпека України: теорія і практика: навч. посіб. / Ситник Г.П., Олуйко В.М., Вовринчук М.П. / за заг ред. Г.П. Ситника. – Хмельницький, Київ: Кондор, 2007. – С. 213. **9.** Ліпкан В.А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія / Ліпкан В.А. – К.: Текст, 2003. – С. 398. **10.** Там само. – С. 400. **11.** Дзьобань О. Теоретичні основи національної безпеки України: навч. посіб. / О. Дзьобань, О. Соснин. – К.: Освіта України, 2009. – С. 97. **12.** Возжеников А.В. Национальная безопасность России: методология исследования и политика обеспечения / Возжеников А.В. – М.: Изд-во РАГС, 2002. – С. 10.

УДК 342.813

В. М. ЮРАХ

ПРО ПЕРСПЕКТИВУ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА СТОСОВНО ФІНАНСУВАННЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Розглянуто перспективу кодифікації законодавства стосовно фінансування виборчого процесу. Здійснено структурно-функціональний аналіз фінансування виборчого процесу. Запропоновано: унормувати пропорцію фінансування утримання обраних депутатів та витрат на їх обрання у співвідношенні 1:4; здійснити розподіл фінансових потреб бюджету в рік виборів на дві частини, а ці частини на елементи; передавання техніки, яка використовувалася у виборчих компаніях навчальним закладам.

Ключові слова: кодифікація, виборчий процес, виборче коло, фінансування, бюджет.

Юрах В.М. О перспективе кодификации законодательства относительно финансирования избирательного процесса

Рассмотрена перспектива кодификации законодательства относительно финансирования избирательного процесса. Произведен структурно-функциональный анализ финансирования избирательного процесса. Предложено: нормировать пропорцию финансирования содержания избранных депутатов и расходов на их избрание в соотношении 1:4; осуществить распределение финансовых потребностей бюджета в год выборов на две части, а эти части на элементы; передавать технику, которая использовалась в избирательных компаниях учебным заведениям.

Ключевые слова: кодификация, избирательный процесс, избирательный цикл, финансирование, бюджет.

Yurah Vitaly. About the future codification of legislation on the financing of election process

The article considers the prospect of codifying the law on the financing of the electoral process. Manufactured structural-functional analysis of the financing of the electoral process. Submitted by: normalize the proportion of financing for maintenance of the elected deputies and the cost of their election at a ratio of 1:4 to distribute the financial needs of the budget in an election year in two parts, and these parts to the elements; implementation of logistics pro-

---

© ЮРАХ Віталій Михайлович – кандидат юридичних наук, завідувач кафедри правознавства Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка